

Poglavlje „Crtice iz hagionimije uzduž austrijsko-mletačke granice u središnjoj Istri“ (365–387) Livija Prodana donosi hagionime i pripadajuće im crkvene građevine koje su se nalazile u pograničnim župama. Rad obuhvaća područja župa Zamaska (njegova austrijskoga dijela), Kašćerge, Trviža i Tinjana na austrijskoj strani, dok su na mletačkoj župe Kaldir, Motovunski Novaki, Muntrilj i mletački dio Zamaska. Osnovno su polazište u ovome radu, ističe autor, predstavljale porečke vizitacije.

Monografiju zatvara poglavlje Borisa Blagonića „Primjena geoinformacijskih tehnologija u utvrđivanju mletačko-austrijske granice u Istri“ (389–395). Autor se bavi primjenom modernih geoinformacijskih tehnologija, čime je omogućen jednostavan i brz pristup podacima te čuvanje podataka. Opisuje se georeferenciranje starih karata, identifikacija linije i graničnih oznaka te uspostava geoinformacijskoga sustava. Blagonić navodi da se u većem dijelu stara državna granica preklapa s granicama današnjih katastarskih općina te u nekim dijelovima i s političkim granicama današnjih istarskih gradova i općina. Izračunata je ukupna dužina mletačko-austrijske granice od 177 kilometara, koja se danas proteže kroz tri države. Najdulji je dio granice na području hrvatskoga dijela Istre.

Zadnje stranice monografije zauzima opsežan popis korištenih izvora i literature (397–416) te prilog mjernih jedinica (417).

Monografija je pored svoje tematske i sadržajne usmjerenosti uspješan pokazatelj interdisciplinarnе suradnje vrsnih istraživača i sveobuhvatne objave istraživačkoga rada koji će uvelike pridonijeti očuvanju materijalnih ostataka, a zatim i njihovoj valorizaciji i prezentaciji.

Andrea Milotić

Danijela Doblanović, *Žrvanj života. Stanovništvo Savičente od početka 17. do početka 19. stoljeća*, Zagreb: Srednja Europa, 2017., 327 str.

U izdanju Srednje Europe u ožujku je 2017. objavljena knjiga *Žrvanj života. Stanovništvo Savičente od početka 17. do početka 19. stoljeća* Danijele Doblanović Šuran. Knjiga je imala dvostruko predstavljanje 23. lipnja 2017., na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli i u kaštelu u Savičenti. U početnom dijelu knjige autorica objašnjava zašto je prednost dala nazivu Savičenta, koji je

u lokalnoj svakodnevnoj uporabi, nad službenim nazivom mjesta Svetvinčenat pa ću se držati toga naziva jer ga i sam rabim. Savičenta je posljednjih godina vrlo aktivna u razvijanju i promicanju svoje kulturno-povijesne baštine. Ponajprije se to odnosi na srednjovjekovno i novovjekovno nasljeđe kaštela Morosini-Grimani, koji i danas krasi centar općinskoga sjedišta. Udruge kojima je cilj očuvanje povijesne baštine u zadnje vrijeme često organiziraju razna događanja koja privlače sve više posjetitelja željnih uranjanja u bogatu prošlost Savičenštine. U svrhu povezivanja današnjih mještana s poviješću Savičente i s ljudima koji su ondje nekoć živjeli nastao je *Žrvanj života*. Knjiga je bogata izvorima, opisima toponima i imenima osoba, koji nam približavaju svijet u kojem su naši preci živjeli nekoliko stotina godina unatrag.

Danijela Doblanović Šuran viša je asistentica na Odsjeku za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, a proučavanjem matičnih knjiga Općine Savičenta bavi se od studentskih dana. Glavna područja interesa su joj povijesna demografija i povijest svakodnevice ranoga novog vijeka. Knjiga *Žrvanj života* autoričin je doradeni doktorski rad, dok je prije toga objavila mnoštvo članaka i sudjelovala na brojnim znanstvenim skupovima. Njezin mentor te ujedno i jedan od recenzenata knjige poznati je hrvatski povjesničar i demograf Nenad Vekarić. Matične knjige (krštenih, umrlih, vjenčanih i stanja duša) vrijedan su izvor podataka za proučavanje stanovništva lokalnih sredina u prošlosti, no provođenje takvih istraživanja iziskuje mnogo truda i vremena.

Ponekad se tvrdi da djela koja analiziraju matične knjige privlače manji broj čitatelja zbog previše šturih podataka, no ne mora biti tako. Čitatelj bi o podacima iz matičnih knjiga trebao razmišljati kao o živim svjedocima vremena, osobama iz susjedstva, kao što su one nekoć nekome stvarno i bile. Još ako postoji mogućnost da su nam neke od tih osoba bili preci, čitanje o njima ili makar nekim podacima iz njihovih života može biti itekako zanimljivo.

Povijest Savičente opisana je u nekoliko radova kojima se autorica u ovom djelu vješto koristi kako bi upotpunila priču kojoj su glavni izvor matične knjige. Sam naslov djela navodi na iznimno težak životni ciklus pred nekoliko stoljeća na području Istre, što je karakteristično i za druge krajeve u to doba. Nestašice, glad, bolesti, ratovi i druge nepogode svakodnevno su stanovništvo suočavale sa smrću pa je i mentalitet ljudi toga doba bio bitno drugačiji od današnjega.

Djelo se sastoji od deset poglavlja koja opisuju povijest Savičenštine, demografska kretanja, prirodni prirast, stope nataliteta, mortaliteta i nupcijaliteta za pojedina razdoblja, prosječnu dob, strukturu stanovništva prema spolu, imena i prezimena žitelja i druge pojedinosti koje nam dočaravaju život na tom području u vremenu od prije nekoliko stoljeća. Kako bi upotpunila priču, autorica je tekstove obogatila brojnim grafikonima i priložima koji čitanje čine zanimljivim.

U „Uvodu“ (1-10) Doblanović Šuran navodi sačuvane matične knjige Savičente i ostale izvore koji omogućuju demografsku analizu mjesta. Upućuje na koji ih se način može proučavati, što je vrlo vrijedno znati svakome tko razmišlja o proučavanju matičnih knjiga, pa čak i samo u svrhu rekonstrukcije porodičnoga stabla. Matične su knjige, prema autorici, „svjedoci velikih događaja u životu *malih* ljudi“.

Drugo poglavlje, „Povijest Savičente“ (11-22), opisuje značajke mjesta kroz ranija povijesna doba, od prapovijesti pa sve do proučavanoga razdoblja. Opisani su nastanak kaštela, uprava i gospodarstvo. Ovo poglavlje čitatelja iz povijesne znanosti prebacuje k povijesnoj demografiji sugerirajući kako se te dvije znanstvene discipline zapravo prožimaju i nadopunjuju.

„Broj stanovnika“ (23-36) nastoji rekonstruirati opća saznanja o populaciji Savičenštine u pojedinim razdobljima uzimajući u obzir popise stanovništva i matične knjige. Autorica objašnjava način izračuna broja stanovnika te upozorava na pogreške i nepravilnosti na koje se u takvim izvorima može naići.

Slijede poglavlja „Prirodno kretanje stanovništva“ (37-44), „Rođenja“ (45-64), „Vjenčanja“ (65-94) i „Smrt“ (95-118), koja se odnose na analizu matičnih knjiga od 17. do 19. stoljeća. Posebice je analizirano osamdesetogodišnje razdoblje od 1734. do 1813., za koje autorica donosi najviše podataka. Vrlo je korisna i usporedba tadašnje Savičente s ostalim mjestima Istre, Hrvatske ili čak Europe u kojima su provedena slična istraživanja. Te su usporedbe zanimljive jer pokazuju sličnosti i razlike lokalne zajednice jednoga malog mjesta u središtu Istre s puno većim i poznatijim središtima, ali i manjim mjestima koja su vrlo udaljena te u to vrijeme sa Savičentom nemaju nikakve poveznice osim vremena u kojem se nalaze. O samoj Savičenti i susjednim selima također doznajemo mnogo zanimljivosti. Autorica tako po broju krštenih u pojedinim mjesecima dolazi do saznanja koja su razdoblja u godini bila plodnija, odnosno povoljnija za začecje. Kroz godinu

vrlo su važni bili mjeseci vjerskih ograničenja te mjeseci intenzivnih poljoprivrednih radova koji su utjecali na manji ili veći broj vjenčanja i začeca u pojedinim razdobljima. Utjecajne su još, naravno, bile zimske hladnoće i ljetne vrućine, i to ne samo na začeca i vjenčanja, nego često i na stopu smrtnosti. Sklapanje novoga braka bilo je jako često ponajviše zbog toga što je ponekad o tome ovisio opstanak čitave obitelji, odnosno zbrinjavanje djece iz prethodnoga braka. Osim toga, vrlo je upečatljiv podatak da je Ulika Mišan 1752. rodila u čak četrdeset sedmoj godini života, što uz ostale primjere potvrđuje da su i tada žene radale u poodmakloj dobi. Ipak, takvi se podaci moraju uzimati s oprezom jer bilješke o dobi pojedinaca nisu uvijek potpuno pouzdane, najčešće zbog zaokruživanja dobi u matičnoj knjizi umrlih. No ipak, čak i utvrđivanje približne dobi može biti od velike koristi u istraživanju.

Po matičnim knjigama vjenčanih može se utvrditi kada su i koliko učestalo supružnici dolazili iz drugih župa. Stoga se povezanost Benečana i Kraljevaca u Savičenti može analizirati prema zapisima koji napominju da je jedan od supružnika prije živio na području austrijskoga dijela Istre. Zanimljivo je također saznanje koji se dan u tjednu najčešće birao za ženidbu. Prvo je to bila nedjelja, kako bi svi mještani mogli biti prisutni na nedjeljnoj misi. Kasnije su redovito birani drugi dani u tjednu, i to s manjim brojem uzvanika, pa autorica naslućuje privatizaciju vjenčanja.

„Strukture kućanstava i stanovništva: 1613., 1734. i 1814.“ (119-148) opisane su u osmom poglavlju na temelju nekoliko različitih izvora. Doznamo koja su sve naseljena mjesta bila u posjedu feudalnoga posjeda/župe Savičenta. Utvrđeno je da su neka sela ponekad izostavljena iz popisa, što nam daje naslutiti da je naseljenih mjesta kroz 17. i 18. stoljeće bilo više od navedenih. Autorica je u nastavku opisala strukturu stanovništva proučavanoga razdoblja, napučenost pojedinih sela ili obiteljskih kuća te materijalno bogatstvo na temelju podatka jesu li imali sluge i sluškinje ili nisu. U kategoriju sluga (tal. *servi*) ulazile su najčešće kućne pomoćnice, ali i nadničari, pastiri pa i šegrti. Usporedila je odnos kaštela i okolnih sela te utvrdila određene razlike koje potvrđuju da je život u kaštelu nalikovao životu u gradu. Provedena je analiza kako bi se utvrdio udio ženskoga i muškoga stanovništva te prosječna i medijalna starost. Zanimljivo je da je prosječna starost u Savičenti 1734. bila 23,6, a 1814. godine 25,7 godina. Ti podaci dokazuju kako je stanovništvo Savičente u prosjeku starije, no to je još

uvijek bilo daleko od brojke 30 za prosječnu starost, što se općenito uzima kao godina početka procesa starenja stanovništva.

Posljednja dva poglavlja, „Prezimana od 1613. do 1814.“ (149-172) i „Nadijevanje imena u Savičenti (1734-1813)“ (173-188), posvećena su pojedincima i njihovim obiteljima, što nas povezuje izravno s identitetom ljudi zabilježenih kao brojke u matičnim knjigama. To je vrlo zanimljivo iz aspekta ljudi koji pod istim prezimenima na području Savičente žive i danas, što im daje uvid u živote njihovih predaka. Po prezimenima je ponekad moguće sastaviti pregled etničke strukture novih stanovnika jer je uz njih pisalo i odakle njihovi nositelji dolaze. Dok je u kaštelu živjelo najviše Krnjela (tal. *Cargnelli*), u okolnim je selima zabilježeno najviše Slavena (tal. *Schiavoni*), odnosno Hrvata. Pojava određenoga prezimena u matičnim knjigama omogućava također datiranje dolaska pojedine obitelji na područje savičentske župe. Uz analizu istraživanja autorica nam daje i popis prezimena koja su se u određenim razdobljima (1613., 1695., 1734., 1814.) pojavljivala u izvorima. U nastavku je provedena analiza najčešćih imena na području župe te obrazloženja zašto su se neka imena češće davala djeci. Izbor imena nekad je uvelike ovisio o datumu rođenja i svecima koji su slavljani na taj dan, tako da je većina djece ime dobila ili po svecu koji se slavio oko dana njihova rođenja ili po bliskom srodniku (po ocu, majci, djedu ili baki). Najčešće muško ime bilo je Ivan, a žensko Marija, s time da je Marija bilo puno češće, čak je trećina žena nosila to ime. Upravo su ta dva imena još uvijek vrlo prisutna na tom području pa bi bilo zanimljivo usporediti te podatke s današnjima (slučajno su to imena i mojih roditelja koji su rođeni na području župe Savičenta u drugoj polovici 20. stoljeća).

„Zaključak“ (189-196) sadrži sintezu svih saznanja do kojih je autorica došla svojim istraživanjima. Na jednom su mjestu opisani rezultati raznih analiza koje se kroz knjigu utvrđuju te uspoređuju s današnjim vremenom. Pregledom čitave studije autorica navodi kako su demografska kretanja stanovništva Savičente karakteristična za razdoblje prije demografske tranzicije. Djelo je na kraju obogaćeno dodatnim grafiknima, sažetkom na engleskom jeziku, popisom literature te brojim priložima koji nam omogućavaju izravan doticaj s arhivskom građom kojom se autorica koristila.

Svoja opažanja o populacijskoj strukturi Općine Savičenta autorica često uspoređuje s populacijskim istraživanjima na širem području u pred-

modernom razdoblju. Istraživanje i analiza posebice su teški kada se na umu ima različitost metodologija po kojima su izvori sastavljani. Pišući o rezultatima istraživanja matičnih knjiga, autorica saznanja povezuje s vjerskim, društvenim i gospodarskim prilikama koje su na njih zasigurno imale utjecaja. Knjiga prati promjene na području koje je bilo pretežito agrarne orijentacije u predmodernom razdoblju istarske povijesti. U razdoblju demografske tranzicije i modernizacije, koje je tek nešto poslije u Istri uslijedilo, te su promjene zasigurno bile još drastičnije. Izazovnost istraživanja te tematike zasigurno će potaknuti buduća istraživanja.

Ovo znanstveno djelo velik je prinos proučavanju demografske povijesti Istre, ali i Hrvatske, uzmemo li u obzir da je na takav način istražen još uvijek malen broj područja. Budući istraživači demografske povijesti Istre, uključujući samu autoricu, vjerojatno će se podacima iz ove knjige dugo koristiti u svojim istraživanjima te će im ona zasigurno postati dio obavezne literature.

Marin Pekica

Marko Jelenić, *Kanfanar 1811.-1825. Demografska kretanja i svakodnevica u životu jedne župe*, Kanfanar: Udruga za očuvanje i promociju nasljeđa – Dvegrajci, 2017., 278 str.

U posljednjih se dvadesetak godina, ponajprije zalaganjem udruge Dvegrajci, nanovo poslije duljega vremena intenziviralo proučavanje prošlosti Kanfanarštine, čemu u prilog ide i recentna autorova publikacija. Podijeljena je na deset poglavlja, s predgovorom, iscrpnim popisom literature, sažetcima na hrvatskom, talijanskom i engleskom jeziku, kazalima mjesta, pojmova i imena, bilješkom o piscu te izvadcima iz recenzija kao pogovorom.

U prvom poglavlju („Nekoliko povijesnih crtica o Dvigradu i Kanfanarštini tijekom srednjega i novoga vijeka“, 7-16) autor malo izlazi iz okvira naslova i daje povijesni pregled počevši od najstarijih, prapovijesnih vremena uz prigodan bibliografski popis za sve koji u pojedino razdoblje žele biti pomnije upućeni. Možda ne bi bilo zgorega da je i naslov poglavlja u istom duhu.